

тоўстага скурата, копсыці — са скуры поўсьцю ўсярэдзіну, ці падшытыя скурай лабакі. Паводле спосабу вытворчасці яны таксама *лапці*, паводле матэрыялу — не.

Найбольш пашыраныя вытворныя — *лапцюжнік*, *лапцюжны*, *лапцяваты* — усе яны азначаюць: бедны, нязграбны, непрывабны, адсталы.

Лапці выйшлі з моды, толькі заклік да свабоды не глядзеўся б старым і цяпер: „Стой! *Лапаць* скінуўся!“

Лёс

Рыгор Барадулін

Лёс — вышэйшая боская воля, наканаваньне, жэрабя, доля, кон, часьціна, шчасьце, шанцаваньне альбо няўдача. Слова „*лёс*“ запазычана зь нямецкае мовы, дзе яно так і гучыць: „*лэс*“.

Гэта *лёс* вядзе чалавека па жыцьці ад калыскі да дамавіны. Нараджаецца чалавек — у небе загараецца ягоная зорка. Памірае, гасьне — і зорка ягоная гасьне, *зорка лёсу*. У небе разгледзец зорку сваю, распознаць па ёй свой *лёс* чалавеку практычна немагчыма. Па зорах хіба спрабуюць варажыць. Паркі прадуюць кожнаму *нітку* ягонага *лёсу*. На далані ў чалавека *лініі лёсу* — як дарогі, як каляіны, па якіх едуць дні, але няма ў іх калёс, на якіх можна аб'ехаць *лёс*.

У нашай мове варта зьняць дзьве кропачкі зь „ё“, і „*лёс*“ ператворыцца ў „лес“, і наадварот. У беларусаў лес — *лёс*.

Лёс

Сяржук Сокалаў-Воюш

Падзеі, якія адбываюцца незалежна ад волі чалавека, зьбег акалічнасьцяў, далейшае існаваньне, будучыня і разьвіцьцё чаго-небудзь у нашай мове абазначаюцца пазычаным зь нямецкай словам *лёс*. У старабеларускай мове яно азначала і паперку з нумарам, якую выцягваюць у часе *лёсаваньня*. Сёньня ў гэтым значэньні яго замянілі словы жэрабя і жараб'ёўка. На Івейшчыне слова *лёс* абазначае таксама вузкі пралаз у плоце, сыяне, зарасьцях.

Лёсы на кій мераць — рабіць выбар. *Лёсы зробленыя* — выбар, які адбыўся. *Іронія лёсу*, *воля лёсу*. *Лёсны*, *лёсаваць*, *лёсіць*, *залёсіць*. *Лёс Радзімы*, *лёс дэмакратыі*, *лёс народу*. *Лёсаносны*, *лёсавызначальны*. *Лёсы лепшых людзей нацыі*, *ахвярнік лёсу Радзімы*. *Лёс Беларусі*, які мусіць апынуцца ў руках тых, хто сапраўды дбае пра краіну, дбае пра ейную будучыню.

Лука

Сяргей Дубавец

Лука — гэта выгін, згіб, паварот пакручастай ракі. На павароце пакручастай ракі звычайна ўтвараецца поплаў, лужок, які таксама называецца *лукой*, *лукавінай*.

Ад прадзедаў і да сёньня на гэтых лужках беларускія вясковыя жанчыны ладзяць увесну карагоды або таночкі, прыпяваючы: „*Ой лука ж мая*,

лука, чаму, лука, ды ня зелена“. Такі абрад называецца „вадзіць луку“. А карагод сымбалізуе *лучнасьць, злучэньне*, адзінства. Такі сэнс зафіксаваўся і ў нашых геаграфічных назвах. Згадаем раку *Случ*, ад назвы якой паходзіць імя гораду *Слуцку*. Ужываецца гэты карань і ў анатоміі ды заалёгіі. Памятаю перадавіцу ў даваеннай слуцкай раёнцы: „Сьвінаводы! Ударна правядзём *злучку!*“

Паралельна ў беларускай мове жыло, разьвівалася й пускала свае адгалінаваньні імя ўласнае *Лука*, якое прыйшло да нас з хрысьціянствам як імя эвангеліста *Лукі*. *Лукашом*, напрыклад, зваўся бацька Францішка Скарыны. У мінулым стагодзьдзі нехта (часта думалі, што ананімны расейскі паэт) напісаў знакамітую эратычную паэму „*Лука Мудзішчаў*“, якую ня так даўно ў нас перастварылі ў ананімную палітычную сатыру „*Лука Мудзішчаў — прэзыдэнт*“. У 1930-я гады *Лука Бэндэ* праводзіў у беларускай літаратуры сталінскую палітыку, адным з вынікаў якой стаў расстрэл 2 кастрычніка 1937 году таленавітага 28-гадовага празаіка *Лукаша* Калюгі. Бадай з тых часоў імя *Лука* або *Лукаш* страціла ў нас сваю папулярнасьць. Хлопчыкаў так ужо не называлі і пакуль што не называюць.

Затое імя-аснова *Лукаш* сёньня часта гучыць у прозьвішчах беларускай эліты ад журналістыкі, шоў-бізнэсу, акадэмічнай навукі, палітыкі... *Лукашэвічы, Лукашукі і Лукашыкі, Лукашавы, Лукашанцы*... Пасьля прыходу да ўлады першага прэзыдэнта Рэспублікі Беларусі слова „*лука*“, зрабіўшы свой пакручасты гістарычны шлях ад беларускага фальклёру вясковага, вярнулася ў фальклёр гарадзкі, вулічны. „*Луку на муку!*“ — скандуюць дэманстранты падчас апазыцыйных мерапрыемстваў. Тое, што сымбалізавала *лучнасьць* людзей міжсобку і са сваёй зямлёй, сёньня стала вобразам таго, што *разлучае* й сымбалізуе аўтарытарнае беларускае кіраўніцтва, якое ня любіць Беларусі. З двух стараславянскіх вытворных ад *лукі* — *лучнасьці і лукаўства* — сёньня ў Беларусі запанавала другое.

Дарэчы, блізкае паходжаньнем да *лукі* і слова *лук*. *Лук* — вядомая старажытная зброя, якую сёньня часта вырабляюць сабе беларускія хлопчыкі, калі гуляюць у рыцараў.

Лысіна

Рыгор Сітніца

„Як у калгасе ні працуй, а маеш *чорта лысага*“, — казаў раз-пораз хтосьці зь вяскоўцаў, атрымаўшы гаротныя працадні. Хто такі гэты *лысы чорт*, я тады ня цяміў. Бо ведаў, што *лысымі* бываюць вясновыя пагоркі, і жыта, і сенажаць, у якіх ад макрэчы парабіліся *лысіны*.

Лысымі маглі быць таксама цяляты і коні, а ледзьве ня кожная другая карова звалася *Лыскаю* ці *Лысухаю*. *Лысым* яшчэ быў нейкі дзядзька на партрэце ў калгаснай канторы, пра якога вяскоўцы казалі, што *на ягонай лысіне хоць боб малаці*. Пазьней я даведаўся, што звалі таго дзядзьку Мікіта Хрушчоў.

За тым часам, калі ўсім нам і ўдзень і ўноч сьвяціла ярчэйшая ад сонца *лысіна* колішняга правадыра сусьветнай галоты, слова „*лысы*“ набыло дадатковае адценьне. „На халеру ўвіхацца, калі ўсё роўна *лысага* пакажуць“,